

Wykopaliska w Jerozolimie

W dniach od 30 marca do 14 kwietnia 2018 roku miały miejsce wykopaliska w Jerozolimie kierowane przez prof. dr. Yuvala Gadota i dr Helenę Roth z Instytutu Archeologii Uniwersytetu w Tel Awiwie. W wykopaliskach wziął udział pracownik Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie dr hab. Andrzej Kluczyński, prof. ChAT. W ekspedycji uczestniczyli studenci współpracującego z Chrześcijańską Akademią Teologiczną w Warszawie Wydziału Teologii Ewangelickiej Uniwersytetu w Bonn: Edgar Betz, Anja Block, Hauke Fischer, Corinna i Konstantin Groß, Merle Niederwemmer, Mirja Petersen i Rebecca Woelke oraz pracownicy Wydziału Teologicznego Uniwersytetu w Heidelbergu prof. dr hab. Manfred Oeming, dr Volker Grunert, Nicolette Moricz i David Bindrim. Przygotowaniem projektu zajmował się PD dr hab. Axel Graupner z Uniwersytetu w Bonn, który ze względu na pobyt w szpitalu został zmuszony do rezygnacji z wyjazdu. Udział ChAT w projekcie koordynował prodziekan Wydziału Teologicznego dr hab. Jakub Sławik, prof. ChAT, który nie mógł jednak z powodów zdrowotnych wziąć udziału w samych wykopaliskach. Sponsorem projektu był dr n. med. Holger Aulepp, który sam wziął udział ekspedycji. Była to już druga wyprawa archeologiczna do Jerozolimy, w którą zaangażowana byli pracownicy Wydziału Teologicznego ChAT. W pierwszej ekspedycji, która miała miejsce w roku 2016, uczestniczył dr hab. Jakub Sławik, prof. ChAT i student teologii ewangelickiej Krzysztof Bielak (zob. sprawozdanie w RT 58/4 z 2016 roku).

Projekt miał charakter szkoleniowy. Jego celem było między innymi zapoznanie studentów teologii i pracowników Wydziałów Teologicznych z metodami pracy archeologicznej. Wykopaliska prowadzone były w tzw. *Givati Parking Lot*, czyli w północno-zachodniej części miasta Dawida, stanowiącego najstarszą część Jerozolimy (być może wraz ze Wzgórzem Świątynnym). Najprawdopodobniej w tym miejscu znajdowała się Akra – późno hellenistyczna twierdza, o której pisał Józef Flawiusz w „Dawnych dziejach Izraela” (12,252-253) i o której wspominała 1 Księga Machabejska (1,33-36). Badany teren zawiera pozostałości i zabytki pochodzące z wielu epok. W *Givati Parking Lot* odsłonięto do tej pory warstwy z różnych epok sięgające aż do okresu żelaza IIA, który obejmuje okres monarchii judzkiej od jej początków do czasu asyryjskiego. Wykopaliska z kwietnia doprowadziły do ujawnienia nowych, głębszych konstrukcji: murów, pieców do wypieku chleba lub wypalania ceramiki. Oprócz tego znalezione zostały interesujące przedmioty takie jak: koralik z naszyjnika, skarabeusz z czasów Ramzesa II, grot strzały z okresu hellenistycznego, odcisk pieczęci z greckim napisem oraz część hellenistycznej pieczęci należącej do kobiety. Ceramika pochodziła głównie z czasów hellenistycznych, ale znajdowane były także skorupy pochodzące z okresu późnego brązu. Znalezione przedmioty i odsłonięte obiekty zostaną poddane badaniom w laboratoriach Instytutu Archeologii Uniwersytetu w Tel Awiwie, co z pewnością zajmie wiele miesięcy, a może nawet kilka lat. Na ogłoszenie rezultatów badań trzeba będzie więc jeszcze poczekać, ale można mieć nadzieję, że wnioski dla archeologii Jerozolimy okażą się znaczące.

Oprócz prac wykopaliskowych program wyprawy obejmował wykłady, wizyty w instytucjach naukowych takich jak: École Biblique et Archéologique Française de Jérusalem, Allbright Institute, Uniwersytet w Tel Awiwie, a także wycieczki do ważnych pod względem historycznym miejsc (Herodion, Jerycho, Beer Szewa, Betlejem i inne). Program oferował wyjątkową możliwość nie tylko zapoznania się z najnowszymi metodami i osiągnięciami archeologii dawnego Izraela, ale i przyczynienia się do jej rozwoju.

Przedsięwzięcie uwieńczone będzie konferencją na temat *Jerusalem – History of a City in Archeological, Historical and Theological Perspectives*, która odbędzie się na Uniwersytecie w Bonn w dniach od 26 do 28 czerwca 2019 roku, a w której wezmą udział naukowcy z Izraela (Yuval Gadot, Efrat Botser, Helena Roth, Oded Lipschits, Yiftah Shalev, Nitsan Shalom, Guy Stiebel, Joe Uziel, Nahshon Zanton, Ayala Zilberstein), z Uniwersytetu Karola w Pradze (Martin Prudky i Filip Čapek), z Uniwersytetów w Heidelbergu i Osnabrück i z innych instytucji naukowych. Chrześcijańską Akademię Teologiczną będą reprezentować będą Jakub Sławik i Andrzej Kluczyński.

CHRZEŚCIJAŃSKA AKADEMIA TEOLOGICZNA
w WARSZAWIE

Rok LX

Zeszyt 4

ROCZNIK TEOLOGICZNY

WARSZAWA 2018

REDAGUJE KOLEGIUM

dr hab. Jakub Sławik, prof. ChAT – redaktor naczelny

dr hab. Jerzy Ostapczuk, prof. ChAT – zastępca redaktora naczelnego

prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński

dr hab. Borys Przedpełski, prof. ChAT

dr hab. Jerzy Sojka – sekretarz redakcji

MIĘDZYNARODOWA RADA NAUKOWA

JE metropolita prof. dr hab. Sawa (Michał Hrycuniak), ChAT

bp prof. dr hab. Wiktor Wysoczański, ChAT

abp prof. dr hab. Jerzy Pańkowski, ChAT

prof. dr hab. Atanolij Aleksiejew, Państwowy Uniwersytet w Petersburgu

prof. dr Marcello Garzaniti, Uniwersytet we Florencji

prof. dr hab. Michael Meyer-Blanck, Uniwersytet w Bonn

prof. dr hab. Antoni Mironowicz, Uniwersytet w Białymstoku

prof. dr hab. Wiesław Przyczyna, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

prof. dr hab. Eugeniusz Sakowicz, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

prof. dr hab. Tadeusz Stegner, Uniwersytet Gdański

prof. dr Urs von Arx, Uniwersytet w Bernie

prof. dr hab. Piotr Wilczek, Uniwersytet Warszawski

Skład komputerowy – Łukasz Troc

W związku z wprowadzaniem równoległej publikacji czasopisma w wersji papierowej i elektronicznej Redakcja „Rocznika Teologicznego” informuje, iż wersją pierwotną jest wersja papierowa.

BWHEBB, BWHEBL, BWTRANS [Hebrew]; BWGRKL, BWGRKN, and BWGRKI [Greek]
PostScript® Type 1 and TrueType fonts Copyright ©1994-2013 BibleWorks, LLC.
All rights reserved. These Biblical Greek and Hebrew fonts are used with permission
and are from BibleWorks (www.bibleworks.com)

ISSN 0239-2550

Wydano nakładem

Wydawnictwa Naukowego ChAT

ul. Broniewskiego 48, 01-771 Warszawa, tel. +48 22 635-68-55

Nakład: 100 egz., objętość ark. wyd.: 12,4

Druk: druk-24h.com.pl

ul. Zwycięstwa 10,
15-703 Białystok

SPIS TREŚCI

In Memoriam. Ks. prof. dr hab. Marian Bendza..... 425

ARTYKUŁY

JAKUB ŚLAWIK, *Obcy w tekstach narracyjnych Biblii Hebrajskiej* 427

DOROTEUSZ SAWICKI, *Zarys dziejów Gruzińskiego Kościoła Prawosławnego i Apostolskiego* 461

METROPOLITA SAWA (MICHAŁ HRYCUNIAK),
Święty Duch – piękno, nadzieja..... 491

BORYS PRZEDPELSKI, *Eschatologia w pismach biskupa Franciszka Hodura* 515

ARTUR ALEKSIEJUK, *Zapłodnienie pozaustrojowe w dyskursie teologiczno-bioetycznym Kościołów chrześcijańskich w Słowacji* 567

DARIUSZ KAZIMIEROWICZ, *Donacja i transplantacja narządów z prawosławnego punktu widzenia* 603

TADEUSZ J. ZIELIŃSKI, *Seminaria duchowne, seminaria i szkoły teologiczne nierzymskokatolickie w prawie polskim* 627

MATERIAŁY

BOGUSŁAW MILERSKI, *Wyobrazona wspólnota, czyli o znaczeniu dobra wspólnego i szczególnej misji Akademii* 655

KRONIKA

Wykopaliska w Jerozolimie (ANDRZEJ KLUCZYŃSKI) 661

40-lecia partnerstwa Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej i Wydziału Teologii Ewangelickiej Reńskiego Uniwersytetu Fryderyka Wilhelma w Bonn (JERZY SOJKA)..... 665

Inauguracja roku akademickiego 2018/2019 oraz oddanie do użytku i poświęcenie nowego gmachu Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie (JERZY BETLEJKO)..... 669

Konferencja „Ks. bp Juliusz Bursche w 100-lecie niepodległej Rzeczpospolitej” (JERZY SOJKA) 675

U honorowanie prof. Michała Pietrzaka Medalem za Zasługi dla ChAT (TADEUSZ J. ZIELIŃSKI)..... 677

Wykaz autorów	681
Recenzenci „Rocznika Teologicznego” w roku 2018.....	682

Contents

In Memoriam. Ks. prof. dr hab. Marian Bendza..... 425

ARTICLES

JAKUB SLAWIK, *The Foreigner in Hebrew Bible Narratives* 427

DOROTEUSZ SAWICKI, *An Outline of the History
of the Georgian Apostolic Autocephalous Orthodox Church*..... 461

METROPOLITA SAWA (MICHAŁ HRYCUNIAK), *The Holy Spirit
– beauty and hope* 491

BORYS PRZEDPELSKI, *Eschatology in the Works
of Bishop Franciszek Hodur*..... 515

ARTUR ALEKSIEJUK, *In vitro fertilization in the theological
and bioethical discourse of the Christian Churches in Slovakia* 567

DARIUSZ KAZIMIEROWICZ, *Organ Donation and Transplantation
from the Orthodox Point of View*..... 603

TADEUSZ J. ZIELIŃSKI, *Non-Roman Catholic Priestly Seminaries,
Theological Seminaries and Schools in the Law of Poland* 627

MATERIALS

BOGUSŁAW MILERSKI, *Imagined community, that is about the importance
of the common good and the special mission of the Academy* 655

CHRONICLE

Excavations in Jerusalem (ANDRZEJ KLUCZYŃSKI)..... 661

*40th anniversary of the partnership of the Christian Theological Academy
and the Faculty of the Evangelical Theology of the University of Bonn*
(JERZY SOJKA)..... 665

*Inauguration of the academic year 2018/2019 and opening and blessing
of the new building of the Christian Theological Academy in Warsaw*
(JERZY BETLEJKO)..... 669

*The conference “Bishop Juliusz Bursche on the 100th anniversary of the
independent Poland”* (JERZY SOJKA) 675

*Honoring prof. Michał Pietrzak with the Medal for Merits for the Christian
Theological Academy* (TADEUSZ J. ZIELIŃSKI)..... 677

List of authors	681
List of reviewers of "Theological Yearbook" in 2018	682